

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4074>

KASTAMONU KALESİ VE AŞIKLI SULTAN TÜRBEŐİ ÜZERİNE ON KASTAMONU CASTLE AND THE TOMB OF AŞIKLI SULTAN

Tuğçe KARAMEHMETOĐLU*

Öz

Tarihte ve bugün yaşanan yerler her zaman kültür hazinesi olmuştur. Bu kültür hazineleri bazen bir inancı bazen de bir hâkimiyeti andırmaktadır. İnsanlar bu mimari yapılara bakarak hem geçmişini hatırlar hem de mânevî olarak rahatlama arzusu duyarlar. Sayılara ve renklere kutsallık atfedildiği gibi mezarlarda yatan kişilere de kutsallık atfedilmiştir. Aynı zamanda savunmacı ve savaşçı bir toplum özelliği taşıdığımız için de geçmişten bugüne korunmak adına kaleler, geçitler inşa edilmiştir. Kastamonu Kalesi'nin yanında türbenin bulunması da her iki mimari yapının önemini arttırmıştır.

Savaşçılık bir milletin temelinde olduğu gibi inanç sistemi de o milletin yapı taşı olmuştur. Savaşırken inanmayı da ihmal etmemişlerdir. Sonuçta her iki unsur birbirini tamamlar şekilde toplum üzerinde etki kurmuştur. İnanç sistemleri bazen bir nehre bir ağaca bir nesneye bir türbeye inanmak üzerine kurulmuşlardır. Türbeler ve türbede ki yatan kişiler daima kutsal kabul edilmiş ve oranın bir kerametinin olduğunu geçmişten günümüze kadar getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Türbe, Kale, Evliya, Kült, Kutsallık, Kültür, İnanç.

Abstract

Living places have always been cultural treasures throughout the history. These cultural treasures sometimes refer to a belief or a sovereignty. People, by looking at these architectural structures, both remember their past and have a spiritual desire of relief. Just like holiness was attributed to numbers and colours, holiness was also attributed to the people lying in the tombs. Since, as a society, we had a defensive and combatant characteristics, both the castles and crossovers were also built for protection. The presence of a tomb next to Kastamonu Castle increases the significance of both of the architectural structures.

Just as war is the foundation of a nation, its belief system has been the building block of that nation. They didn't neglect to believe when they fought. Ultimately it has established influence on society in the way both elements complement each other. Belief systems are sometimes based on believing in a river, a tree, an object, a shrine. The shrines and the people who lie in the mausoleum have always been considered sacred and have brought it from the past to the present.

Keywords: Kastamonu, Tomb, Castle, Saint, Cult, Holiness, Culture, Faith.

* Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi.

1. Giriş

Türbeler ve kaleler geçmişten günümüze toplumların hayatlarında merkez konumunda olmuştur. Türbe bir inancı, bir teslimiyeti ifade etmektedir. Kale ise fethin sembolü olmuştur. Günümüzde de bu inançlar ve fetih sembolleri birer turizm unsuru haline gelmiştir. Yapılan bu araştırmada adı geçen türbenin günümüzde turizm faaliyetli olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.

İnsanlar Anadolu'nun her yerinde türbelerde adak adama, çaput bağlama, mum dikme, dua etme gibi dinsel ritüelleri yerine getirirler. Her türbenin çeşitli hikâyeleri ve tarihi bir geçmişi vardır. Bu hikâyelerden kimisi halk arasında yaygın olarak uzun uzun anlatılırken kimisi de birkaç cümleden ibaret olacak şekilde karşımıza çıkar. Kalenin fetih sembolü olması ise kaleye dikilen bayrakla ilgilidir. O bayrak oranın sahibinin kim olduğunu ifade etmektedir. Bu yapılar ilk yapıldığı gibi olmasa da bazı kalıntıları günümüze kadar ulaşmıştır.

Bazı mimari yapıların halk arasında çeşitli anlatıları vardır. Kastamonu Kalesi'nin de hikâyesi halk arasında *Moni Hikâyesi* olarak bilinmektedir. Kalenin türbeyle bağlantılı olarak farklı farklı rivayetleri vardır. Makalede adı geçen *Aşıklı Sultan Türbesi* ise buradaki kale ile ilgilidir. Bu makalede bahsi geçen kale ve türbenin halk arasındaki anlatılarını ele alacağız.

2. Kastamonu Şehri'ne Genel Bir Bakış

Kastamonu halkı Kastamonu'yu genel olarak "*Evlilyalar Şehri, Şehzadeler Şehri*" olarak tanıtmaktadır. Bünyesinde çok fazla camii ve türbe barındıran şehir Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Orada bulunan mimari eserler önemini kaybetmemesi için "*İnanç Turizmi*" haline getirilen camilerle, türbelerle dikkati çekmektedir.

Türbelerin bu kadar yaygın olduğu şehirde insanlar tel kırma, keçe işlemeciliği, çarşaf bağı gibi el sanatlarıyla da uğraşmayı ihmal etmemişlerdir. İnanç turizminin yanında deniz turizmi, yayla turizmi ve kış turizmi de yaygındır. Kış turizminde dikkat çeken önemli unsurlardan biri Ilgaz Dağı olmuştur. Şehrin iç kısmına doğru ilerlediğimizde Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi, Benli Sultan, Aşıklı Sultan Türbesi, Nasrullah Camii, Kastamonu Kalesi, Kastamonu Saat Kulesi, Müfessir Alaaddin Efendi Türbesi ve Atabey Gazi Türbesi gibi mimari yapılar karşımıza çıkmaktadır.

Kastamonu şehrini anlamak için ilk önce isminin nereden geldiğine değinmek gerekir. Kastamonu isminin ortaya çıkışı hakkında birden fazla görüş olmasıyla beraber "*Kastamonu*" adının, o yerde ilk yerleşim yerine sahip olan Gasgalar'a ve orada olduğu bilinen "*Tumanna*" kentine dayandırılması akla daha çok yatkın hale gelmiştir. Birçok coğrafyada kentin ismi farklı isimlerle adlandırılmıştır. Örneğin, Arap coğrafyacıları bu kenti Kastamuni Tamuni olarak adlandırmışlar, batılılar ise farklı bir gözle bakarak Constannes, Casstimana ve Kastamboli şeklinde anmışlardır, Osmanlı döneminin bahsi geçen eserlerinde ise Kastamoni ismine yer verilmiştir. (Baydil ve İbret, 1999, 5).

Farklı bir rivayette de şöyle anlatılmaktadır:

Kastamonu Taş Köprü'de ilk şehir "*Pompeiopolis*" vardır. Bunun hikâyesinin bilinmesi gerekmektedir. M.S. 64 yılında Roma komutanı Anadolu'ya bir general göndermiştir. Yerli Grekler'e karşı mücadelesi burada başarıyla sonuçlanmış ve sonra da buraya "*Pompeiopolis*" adını vermiştir. Yani "*Pompeio'nun Şehri*" anlamına gelmektedir. Bilindiği üzere bütün şehirler büyük nehirlerin kenarlarında kurulmuştur. Taş Köprü'den de Gökırmak Nehri geçiyor ve daha sonra Kızılırmak'a karışıyor. Bu vadi de büyük bir Roma şehridir. Bu şehrin İstanbul'a yol güzergâhı şimdiki Taş Köprü, Daday, Eflani, Safranbolu, Eski Pazar ve Bolu güzergâhları vardır. Yazın İstanbul'daki Roma soyluları Taş Köprü'ye tatile gelirlermiş. Bu arada avcılık yaparlarmış. Daha sonra bu yol güzergâhını korumak için kaleler kurulmuş (K.Ş.-3).

3. Kastamonu Kalesi ve Rivayetleri

Yazılı metinlere dayanmaksızın sözlü anlatımlarla kişiden kişiye farklılık göstererek genellikle sonu aynı yere bağlanan anlatılara rivayet denir. Rivayetler anlatan kişiye göre kendi yorumlarını da kattıklarından dolayı farklılık göstermektedir. "Onlar eski binalar, eski şehirler, yer-yurt isimleri, tarihi şahıslar, kahramanlar, şairler ve bahşılar hakkındaki kıymetli bilgileri verirler. Rivayetler terbiye etme işlevi açısından önemlidirler. Tarihi şahısların yaptığı hizmetlerin büyüklüğü nedeniyle onlar masallardaki kahramanlar, pehlivanlar gibi şekillendirilir. Bu ise rivayeti halk yaratıcılığının diğer türlerinden ayıran bir özelliktir. Sonunda belli bir vaka, hadise yattığı için rivayetler hakikate daha yakın dururlar (Erol, 2018, 114)."

Kaleler, savaş zamanlarında da kullanılan önemli mimari yapılardan birisidir. Hem savunma hem de koruma ve korunma amaçlı kullanılmıştır. Örneğin; Osmanlı'da hem halkın geçimini sağladığı yolların korunması için hem de aynı zaman da halkın kendi can ve mal güvenliğini de sağlamak amacıyla çeşitli

faaliyetlerin geçtiği yollar bulunmaktadır (Ersoy, 2008, 47). Bir kaleyi kuşatıp almak üstün bir zekâ ve tecrübe istemektedir. Bu kalelerin kuşatılması, nasıl inşa edildiği meseleleri de bazen sözlü kültürle bazen de yazılı kaynaklarla bize ulaşmaktadır.

Kastamonu Kalesi de yapılış tarihi tam olarak belli olmayan Anadolu kalelerinden birisidir. Bizanslılar zamanında yapılmıştır. 1100'lü yıllarda Türk orduları tarafından defalarca kuşatılmıştır. En son Emir Karatekin komutasındaki ordu ile kuşatıldığı bilinmektedir. Emir Karatekin Alparslan Gazi'nin ordu komutanıdır ve kuşatma bilgisi, savaş becerisi yüksektir. Bu kuşatma uzun süre devam etmiştir. Bu esnada orada yatan biri vardır ve o da Yunus mürebbiyedir. Kuşatma uzayınca komutanından ordunun sancağını istemiştir. Ancak komutanı sancaktarı olduğunu ve buna izin veremeyeceğini belirtir. Kendisinden görev yerine gitmesini ister. Yunus, sancağı almakta ısrarcı olduğu için komutanına gördüğü rüyayı anlatır. Rüyasında Peygamber Efendimizi gördüğünü ve kendisinin ona; "Ey Yunus! Yarın bana geleceksin, bana kavuşacaksın ama gelirken elinde sancağınla gel" dediğini komutanına anlatır. Komutanı bunu duyar duymaz Yunus'un eline sancağı hemen vermiştir. O gün Kastamonu Kalesi'nin muhteşem bir kuşatmayla fethi gerçekleşir. Yunus mürebbiye kalenin en yüksekine elindeki sancağı diker ve orada şehit olur (K.Ş.-1).

Resim 1: Kastamonu Kalesi (URL-1)

Başka bir rivayete göre ise; 10. yüzyılda Araplar Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır. Bütün Bizans İmparatorları kaleleri yeniden yaptırmaya başlarlar. 10. yüzyılda yapılan kalelerden birisi de Kastamonu Kalesi olmuştur. O zamanki İstanbul'daki Komnenos ailesi bu kaleyi inşa ettirmiştir. Dolayısıyla kastro "kale" demektir ve Komnenos ailesi yaptırdığı için de Komnenoslar'ın Kalesi manasında kullanılmıştır. Türkler buraya geldiklerinde de Kastro Komnen demişlerdir. Komnenos zamanla Kastamonu adına dönüşmüştür (K.Ş.-3). Bu rivayetler tabii ki birden fazla kişiden dinlendiği zaman çeşitlilik ve farklılık göstermektedir.

Anadolu'da eskiden çok fazla saldırı olduğundan dolayı insanların canlarını ve mal güvenliklerini sağlamak amacıyla kentler genelde kale içine kurulmuştur. Bu kale hem koruma amaçlı hem de bulunduğu sınırlar içini de yönetme görevinde kullanılmıştır (Kejanlı, 2010,289).

Kastamonu Kalesi'nin özellikleri de geçmişten gelen özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Savunma ve kuşatma açısından tam bir titizlikle meydana getirilmiştir. Bizanslılar zamanında önemli şahsiyetler ve komutanlar kalede, kale diplerinde yaşamışlardır. Kale iç ve dış olmak üzere iki surla kaplıdır. Bu iç surlarla dış surlar aşılıp kuşatıldığı zaman kaçmak için kalenin içerisine çeşitli tüneller yapılmıştır. İğneyle kuyu kazar gibi yıllar boyunca köleler, esirler tarafından kalenin içinden şehrin dışına kadar hatta Aşık Sultan Türbesi'ne kadar (halk arasında 'Ayağı Yanık Türbe' olarak da bilinir) uzun tüneller açılmıştır (K.Ş.-1).

4. Kastamonu Aşıklı Sultan Türbesi ve Rivayetleri

Türklerin İslamiyet öncesi devirlerde de inanç sistemlerinde farklılıklar vardır. Kült merkezli anlayışlar günümüze kadar gelmiştir. Ölüm, mezarlık, türbe gibi kutsallığı ifade eden kültlerde atalar kültünden, ölü kültünden ve mezar kültünden sıklıkla bahsedilmiştir.

Milâttan önce II. yüzyılda Çin tarih yazarları tarafından Hunlarda tespit edilen Gök-Tanrı, güneş, ay, yer-su atalar ve ölüler kültü Türk kavimlerinde de gözükmektedir. Aynı zamanda birden çok dini kültürlerin baskısı altında kalmasına rağmen kendi dini kültürlerini koruyabilmişler ve günümüze kadar getirebilmişlerdir (İnan, 1954, 1).

Atalar kültü olarak adlandırdığımız inanmalar ve uygulamalar silsilesinin tabii sonucu olarak Türklerde mezarlar kutsallaştırılmış, bu kutsallık, İslamiyet'in kabulünden sonra İslami motiflerle zenginleşerek günümüze kadar gelmiştir. Anadolu coğrafyasına bakıldığında pek çok köyde *eren, evliya, veli, baba, dede, yatır* adıyla anılan ziyaret yerleri görülür. Bu ziyaret yerlerinin sayıca az bir kısmında yatanların kimlikleri ile ilgili gerçek bilgilere ulaşılabılırken hayli fazla sayıdaki makamda yattığına inanılanların hayatları hakkındaki bilgiler, söylentilerden öteye gitmez (Peker, 2016, 17).

Aşıklı Sultan Türbesinde ise yatan kişi için yapılan araştırmalarda kişinin gerçek ismine ulaşılamamıştır. Üzerinde bulunan tarih 1116'yı göstermektedir. Ancak bu tarihi kaydın doğruluğu tartışılmaktadır. Aşıklı Sultan'ın, Selçuklu Dönemi'nde Kastamonu Kalesi'ni almaya gelen askerlerin içinde olduğu bilinmektedir. Ama kendisi asker değildir. Bazı kaynaklara göre fıkıh ilminde belirli seviyeye gelmiş bir kişi olarak tahmin edilmektedir. Yanında bulunan diğer zatların da öğrencileri olduğu konusunda söylentiler vardır. Kastamonu Kalesi'nin alınması için geldiği sürede şehit düşmüştür ve tabut içerisinde şu anda bulunduğu yere defnedilmiştir. Türbede Aşıklı Sultan'ın tabutu ve yanında dört tane daha tabut olmak üzere toplam beş tabut bulunmaktadır. Aşıklı Sultan'ın tabutunu tavana asmayı ve diğer tabutları da dışarı çıkarmayı düşünmüşlerdir. Ancak daha sonra diğer dört tane tabutun içinde de zat olduklarını görmüşlerdir. Bu zatların isimleri ise birinci sandukada yattığı bilinen Mağribli Mehmet Ağa, ikincisinde yattığı bilinen Recül-i Şüheda ve üçüncü sandukada ise Aşıklı Sultan'ın yattığı bilinmektedir. Dördüncü ve beşinci sandukalarda yatan zatların isimleri bilinmemektedir (K.Ş.-2).

Resim 2: Aşıklı Sultan Türbesi'nin içerisinde yer alan sandukalar.¹

Geçmişten günümüze savaşmak ne kadar yaygınsa ibadet etmek de o kadar yaygındır. Her toplumun kendine özgü ibadet unsurları bulunmaktadır. Örneğin İslamiyet'ten önceki toplulukların bazılarında ölen kişiler kendi kişisel eşyalarıyla mezarlara gömülmektedir. Günümüzde Hindistan'da ölen kişilerin bedenleri yakılarak Ganj nehrine küllerinin savrulduğunu bilmekteyiz. Türklerde ise ölen önemli kişiler bir kutsallık kazanmıştır. Zamanla bu insanların öldükleri ya da gömüldükleri yerler de türbe olarak adlandırılmıştır. Türbe kavramı aklımıza geldiğinde mânevî bir teslimiyet duymakta veya içerisinde olan

¹Aşıklı Sultan Türbesi Dernek Başkanı Nihat Sofuoğlu tarafından 15 Kasım 2019 tarihinde tarafımıza gönderilmiştir.

mânevî ruhlar düşüncelerimizde canlanmaktadır. Türbeler eski yapıları da içinde barındırır ve toplumumuz artık bu yapıları kendi kültürleri ve gelecek nesilleri adına onarma işine de başvurmuşlardır.

Kastamonu'da yer alan Aşıklı Sultan Türbesi de günümüze kadar çeşitli onarmalar ve yardımlarla halkın kültürü içinde kalabilmeyi başarmıştır. Aşıklı Sultan Türbesinin yapısı Selçuklulardan kalmadır. Horasan tipi denilen yapı içerisinde oluşturulmuştur. Yaklaşık günümüzdeki hali kadar da bir yapı maalesef yıkılmıştır. Temellerine ulaşılmış ve o temellerin haritası dernek üyeleri tarafından çizilmiştir. Şuan ki mevcut olan iki katı kadar bir müştemilat da mevcuttur ve bir dergâh olarak kullanıldığı söylenmektedir. Ayrıca bu türbenin yapımında Horasan harcı kullanılmıştır. Mevcut yapının üzerine sadece bir tamirat yapılmıştır ve hiçbir deprem ya da sarsıntıda yıkılma, dökülme olmamıştır (K.Ş.-2).

Resim 3: Aşıklı Sultan Türbesi'nin girişi.²

Kimi inançlarda ayin yapmak, putlara tapmak ya da türbede dua etmek gibi davranışlar söz konusudur. Bizim toplumumuzda da türbelerin yeri insanların huzur bulduğu, dertlerine deva aradıkları kutsal mekânlar olmuştur. Türbelerde genel olarak bir mezar vardır ve o mezarın içinde yatan şahsın kutsallığına inanılmaktadır. Günümüzde türbeler, camiiler artık bir turizm unsuru haline de dönüşmüştür. İnanç turizmi de bu noktada devreye girmektedir.

Eskilerden gelen inanışlara göre türbeye mum dikilir ve bir şey bağlanır. Türbenin bulunduğu yerde namaz kılarak asla dinde yeri olmayacak şekilde medet ummak yaygın hale gelmiştir. Bu âdetleri bertaraf etmek için bir sistem oluşturulmaya çalışılmıştır. Yani kimse bu türbede bu hareketleri sergilememektedir. Aşıklı Sultan'ı, sadece Allah dostu olarak ziyaret etme konumuna getirmişlerdir (K.Ş.-2).

İncelediğimiz türbede kurban kesme, çaput bağlama, adak adama vb. ritüeller gerçekleştirilmemektedir. Türbeye sahip çıkan insanlar bu inançlara batıl gözüyle bakmışlardır ve izin vermemişlerdir. Türbeyi sadece dua ibadeti ve türbede yatan zat-ı muhtereme Allah ile kendileri arasında dualarının iletilmesi için bir aracı gözüyle bakmışlardır. Dini gerçek ve mantık açısından da düzgün bir şekilde yorumlayıp insanlara nakledebilmişlerdir. Aşıklı Sultan Türbesi, halk tarafından önemini günümüzde de korumaktadır. Tahrip olmaması için önlemlerin alınması geleceğe aktarılmasını sağlamıştır. İnsanlar bu türbede felçli hastaların iyileştiğini görmüşlerdir ve böylece kutsallık daha da fazla artmıştır. Bir derde deva olması nedeniyle insanların oraya olan güveni ve inancı canlı kanıtlarla sağlandığı içinde batıllığı ortadan kaldırmıştır. Aşıklı Sultan Türbesi halk için genel olarak Kastamonu Kalesi'nin ve şehrin koruyucusu konumundadır. Bu yüzden insanlar daha fazla saygı duymaktadır. Böyle yapılar insanı mânevî olarak güçlendirmektedir. Dinimizde de kalben hissetmek vardır. Kastamonu halkı bu mânevî duyguyu hem hissedip hem de bu fiziki yapıyı gördükleri için kendilerini dinî bakımdan daha da güçlü hissetmişlerdir. Güçlü hissettiklerinden dolayı bakış açıları diğer insanlardan farklılık göstermektedir. Yani burada yaşayan insanlar bu fizikî durumu gördükleri içinde olaya keramet olarak bakmaktadırlar. Kastamonu halkına göre kutsal yerlerin ziyaret edilip görülmesi gerekmektedir. Sebebi ise bu yerlerde

²Aşıklı Sultan Türbesi Dernek Başkanı Nihat Sofuoğlu tarafından 15 Kasım 2019 tarihinde tarafımıza gönderilmiştir.

insanların mânevî ve inanç duygularının en üst seviyeye çıkacağını düşünmektedirler. Bu düşüncelerini de türbelerini, camilerini, mezarlarını, kutsal eski yapılarını korumalarından ve bakımlarından görebilmekteyiz.

İnanç turizminin, birçok dinin buluşma noktası olan Anadolu topraklarında gelişmesine tanık olmak hiç şüphesiz ki inkâr edilemez bir gerçek olmuştur. İnanç turizmi dünyanın birçok yerinde önemli bir konuma sahip olduğu gibi Anadolu'da da bu konumunu korumuştur. Anadolu, yerleşim yerlerinde Müslümanlığı, Hıristiyanlığı ve Yahudiliği bünyesinde barındırdığından dolayı bu dinlere ait ziyaret yerlerine de ev sahipliği yapmıştır (Güzel, 2010, 88). Ortaya çıkan inanç turizmin amacı ve sağladıkları ise insanlarda iç ferahlığı oluşturma isteği, dileklerinin kabul olması için bir çaba sarf etmeleri ve aynı zamanda kutsal sayılan kişilerin hayatlarını öğrenmeleri olmuştur. Kutsal mekânların çekici olmasının tek noktası özel günlerin olmadığını da buradan anlayabiliriz.

Çalışmamıza konu olan atalar kültürü de İslam öncesi Türk dininin en kesin inanışlarından birisini teşkil ettiği için İslamiyet'in kabulünden sonra yeni dinin elbisesini giyerek yaşamaya devam etmiş; İslamiyet öncesindeki atanın, kahramanın, din adamının yerini İslamiyet sonrasında keramet sahibi veliler almıştır. Buna bağlı olarak halkı Müslüman olan ülkeler içerisinde en güçlü veli-evliya inancının Türk devletlerinde olduğu görülür. Bugün bağımsız veya otonom Türk devletleri baştanbaşa kahramanlık veya keramet gösteren veli mezarları ile doludur (Peker, 2016, 127). Örneğin, Türkmen efsaneleri konuları bakımından değerlendirildiğinde, efsanelerde coğrafi mekânların oldukça fazla olduğu görülmektedir. Çeşitli devirlerde yapılmış olan kalelerin, köşklerin, camilerin, minarelerin, sarayların geçmişini, dış şeklini, kuruluşunu, kimin ne zaman yaptırdığını göz önünde bulundurarak çeşitli efsaneler yaratılmıştır. Efsanelerde, mekânların yerel şartların özelliklerine göre millileştirildiği dikkat çekmektedir. Kesin bir dille halk tarafından anlatılan efsanelere konu olmuş konum ve şahıslar millî bir kimliğe büründürülerek kişilere anlatılmıştır. Bu anlatımlar genellikle o millî kültüre nakledilmiştir. Tabiatın ızdıraplarına, kanlı çatışmalara göğüs gerip çok asırları üstünden geçiren tarihi miraslar halkın dikkatini çekmiştir (Çalışkan, 2018, 11-12).

Kastamonu'da bulunan türbe türlü yangınlardan sıyrılmıştır. Halk kutsallığa verilen önem ve güven duygusu ile bu türbeyi korumuştur. Kaynak şahsımız yangını şöyle anlatmaktadır; *"Vaktiyle burada çıkan yangın herkesi şaşkınlık içerisinde bırakmıştır. Bir gün vatandaşın biri burada bir dilekte bulunmuş; 'Ey! Burada yatan zat. Benim bir dileğim vardır. Sen Allah'a yalvar da yerine gelsin' demiştir. Fakat bu adamın dileği yerine gelmemiştir. Dilek kabul olmayınca da adam gece türbeye gelip orayı ateşe vermiştir. O sırada Osmanlı dönemi hâkimdir ve yaşadığımız Kastamonu'da Osmanlı valisi bulunmaktadır. Valinin rüyasına hem bu yangın hem de türbede yatan zat-ı muhterem girmiştir. 'Ben yanıyorum beni kurtar' diye seslenişler duymuştur ve uyanmıştır. Kâbus gördüğünü düşünüp tekrar yatıp uyumuştur. Ancak uykuya daldıktan sonra valinin rüyasına tekrar zat-ı muhterem gelmiştir. 'Yetiş Vali! Beni kurtar, ben yanıyorum' sözlerini tekrar işitmiştir. Vali, uyanınca bu işin gerçek olduğuna kanaat getirmiştir. Emrinde kim varsa hepsini türbeye göndermiştir. Gittiklerinde ise türbede gerçekten yangın çıkmıştır ve o yangının devam etmekte olduğunu görmüşlerdir. Ondan sonra Osmanlı askerleri yangını söndürmüşlerdir. Fakat o esnada burada yatan zatın cesedi de yanmıştır. Ceset, ayağımızda bulunan aşık kemiğine kadar yanmıştır"* (K.Ş.-3). İnsanlar türbelere kutsal gözüyle baktıkları için genellikle hayatlarında iyi olan olayları oraya gidip dua etmelerine bağlarlar. Ancak bazen de oraya gidip o zat-ı muhtereme sığınıp ettikleri dua kabul olmayınca suçu zat-ı muhteremde aramaktadırlar. Türbeler geçmişte yaşadıkları olaylarla ya da buldukları bölgelerdeki yerlerle anılmaktadır. Aşık Sultan Türbesinin "aşıklı" olarak adlandırılması aşık kemiğine kadar yanmış olmasından kaynaklıdır. Halk arasında da *"Ayağı Yanık Türbe"* olarak adlandırılması da buradan gelmektedir.

Resim 3: Aşıklı Sultan'ın ayakları (camekân içine konulmadan önce).³

Resim 4: Aşıklı Sultan'ın ayakları kapatıldıktan sonra. (Aşıklı Sultan'ın ayaklarının gerçek olup olmadığını anlamak için insanlar tarafından iğneler batırılmıştır. Bu sebepten korumak adına camekânla kapatılmıştır.)⁴

Atalar kültü başlığı altında değerlendirmekle birlikte diğer kültürlerle de iç içe geçmiş ata özelliklerini sırasıyla şu alt başlıklar altında değerlendirebiliriz.

"Atalar canlıdır,

Atalar olağanüstü özellikler taşır,

Atalar mükâfatlandırır,

Atalar şifa dağıtır,

Atalar ibadetlerini aksatmaz,

Atalar cezalandırır,

Atalar iyi birer savaşçıdır,

Atalar yardım ister,

Atalar birbirleriyle akraba veya arkadaşır" (Peker, 2016, 130).

Yukarıda verilen başlıklarda Aşıklı Sultan Türbesi'nde yaşanan olaylar ilişkilendirilebilir. Atalar kültürünün özelliklerinden birisi, bazı mezarların üstlerinin bir yapı ile örtülememesidir. Zira mezarda yatan atanın göstereceği kahramanlıklar için gömülü olduğu yerden kolaylıkla çıkabilmesi gerekmektedir. Üstü kapalı bir mezar, kahramanın hareket kabiliyetini kısıtlar (Peker, 2016, 158). Örneğin; Aşıklı Sultan

³Aşıklı Sultan Türbesi Dernek Başkanı Nihat Sofuoğlu tarafından 15 Kasım 2019 tarihinde tarafımıza gönderilmiştir.

⁴Aşıklı Sultan Türbesi Dernek Başkanı Nihat Sofuoğlu tarafından 15 Kasım 2019 tarihinde tarafımıza gönderilmiştir.

Türbesi'nde bulunan tabutlar hâlâ açık bir şekilde durmaktadır. Zamanında Aşıklı Sultan'ın gömülmesi gerektiğini düşünüp onu gömmüşlerdir. Ancak ertesi gün tabut tekrar eski yerini almıştır (K.Ş.-2).

Türbeler ve mezarlar kutsal yerler oldukları için yapılara ve içlerinde yatan zatlara saygısızlık yapılmaması gerekir. Yapılan herhangi bir saygısızlık insanın hayatında kendi başına gelebilecek kötü bir olayın sebebi olabilir. Aşıklı Sultan Türbesi'nin yanında oturan bir komşu gece vakti sarhoş olarak evine giderken türbenin inşaatına ayağı takılmış ve yere düşmüştür. Düşükten sonra "bu türbeyi yakacağım, ben bunun yüzünden düştüm" şeklinde haykırmıştır. Daha sonra ise kendi evinde yangın çıkmıştır. Evi çok dar bir yerde olduğu için itfaiyecilerin girme şansı çok kolay olmamıştır. Türbeden ince hortum çekilmiş ve o su ile yangın söndürülmüştür. İtfaiyenin söndüremediği yangını, türbeden çekilen hortum söndürmüştür. Bu olaydan sonra sarhoş olan adamın tüm yaşantısı değişmiştir (K.Ş.-2).

5. Aşıklı Sultan Türbesi ve Kastamonu Kalesi'nin İlişkisi

Günümüzde hâlâ ziyaret edilen camiiler, türbeler, müzeler vb. yapılar geçmişten bize kalan kültür mirası olmuştur. İnsanlar bunları ziyaret ederek hem kültürlerini hem de mâneviyatlarını canlı tutmayı başarmışlardır. Kalelerin içinde yapılan sığınaklar vaktiyle birer kaçış yolu olurken ardından farklı bir mimari yapıyı da meydana getirebilmektedir.

Halk arasında Kastamonu Kalesi denilince arkasından hemen Aşıklı Sultan Türbesi'nin ismi zikredilir. Bunun nedeni ise kale ile arasında ortak bir kapı bulunmasıdır. Ordu komutanı Emir Karatekin orada Aşıklı Sultan olarak bilinen ordusu içindeki bu kişi dahil olmak üzere dört tane askerini bu tünelin çıkışında görevlendirmiştir. Tünelden kaçanları orada imha etmek üzere onlara emir vermiştir. Askerler orada savaşıp orada şehit düşmüşler ve şehit düştükleri yere de gömülmüşlerdir (K.Ş.-1).

Aşıklı Sultan'ın bulunduğu yerin ismi de kale kapısıdır. Kalenin ortasında ise bir tünel bulunmaktadır. Yaklaşık bir ya da bir buçuk metre olarak tespit edilmiştir. Nasıl meydana geldiği ise bilinmemektedir (K.Ş.-2).

Sonuç

İnsanoğlunun sahneye ilk çıkışından itibaren savaşlar, ölümler, ölüm törenleri ve âdetleri günümüze kadar gelmiştir. Geçmişte ölüye ve ölünün bulunduğu yere ne kadar önem veriliyorsa günümüzde de bu şekilde devam etmektedir.

Türbeler ve kaleler birer mimarî yapı ya da günümüzde sosyal bir faaliyet olmasının yanı sıra toplumların dünyevî ve mânevî yaşantılarından izler taşıyan yapılardır. Her kalenin, etrafında yaşayanlar ya da hikâyesini başkalarından dinleyenler tarafından oluşturulmuş farklı farklı rivayetleri vardır. Kastamonu Kalesi'nin ve Aşıklı Sultan Türbesi'nin de rivayeti kaynak şahıslara göre farklılık göstermektedir. Ancak genel olarak bakıldığında birtakım sembollere sahip olan Kastamonu Kalesi'nin yapılış amacı savaş esnasında halkı ve askerî birimleri korumak olmakla birlikte türbede inancı temsil etmektedir. Bahsettiğimiz türbe ve kale halk arasında da birbirinden ayrı düşünülmemektedir. Bu iki mimarî yapı halk zihninde birbirini tamamlayan kültürel unsurlar olmuştur. Kutsal yerlerin insanlar için önemli olduğunu, korunması gerektiğini, inanç sisteminin basamaklarından biri olduğunu buradaki anlattığımız Aşıklı Sultan Türbesi'nden de görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Çalışkan, Şerife Seher (2018). *Türkmen Efsaneleri (Türkmenistan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi İle)*. Ankara: Gece Yayınları.
- Çalışkan, Erol, Şerife Seher (2018). Şair Mahtumkulu ve Şiirleri Hakkındaki Türkmen Efsaneleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, C. 11, S. 60, s. 113-119.
- Güzel, F. Özlem (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, S. 2, s. 87-100.
- İbret, B. Ünal, Duran Aydınöz, Mustafa Uğurlu (2015). Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, s. 239-269.
- İnan, Abdülkadir (1954). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kejanlı, D. Türkan (2010). Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi. *Social Sciences*, S. 5, s. 287-302.
- Peker, Selçuk (2016). *Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış (Aksaray Örneği)*. Konya: Kömen Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- K.Ş.-1: Salim Duman, 53, Ön Lisans Mezunu, Emekli Din Görevlisi, Kastamonu-Merkez (Kastamonu, 2019).
- K.Ş.-2: Nihat Sofuoğlu, 65, Ön Lisans Mezunu, Özel Sürücü Kursu Öğretmeni ve Dernek Başkanı, Kastamonu-Merkez (Ankara, 2019).
- K.Ş.-3: Hüseyin Karaoğlu, 55, Lisans Mezunu, Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde Memur, Çankırı-Şabanözü (Ankara, 2019).

İnternet Kaynakları

- URL-1: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/gezilecekyer/kastamonu-kales> (28.12.2019).